

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2008-4-132
Karar Sayısı : **08-45/624-236**
Karar Tarihi : 17.7.2008

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI
Üyeler : Tuncay SONGÖR, M. Sıraç ASLAN,
Mehmet Akif ERSİN, İsmail Hakkı KARAKELLE

B. RAPORTÖRLER : Mehmet YANIK, Sinan BOZKUŞ, Hale SAĞLAM

C. ŞİKAYET EDEN : - Tüketiciler Derneği
İncirli Cad. Akbulut İş Merkezi, Kat:1 No:6 D.45-46
34144 Bakırköy/ İstanbul

D. ŞİKAYET EDİLENLER :

- Akbank T.A.Ş.
Sabancı Center 4.Levent-İstanbul
- Anadolubank A.Ş.
Cumhuriyet Mah. Silahşör Cad. No:77 Bomonti Şişli-İstanbul
- Citibank A.Ş.
İnkılâp Mah. O. Faik Atakan Cad. Yılmaz Plaza No:3 Ümraniye-İstanbul
- Denizbank A.Ş.
Büyükdere Cad. No:106 Esentepe Şişli-İstanbul
- Finansbank A.Ş.
Büyükdere Cad. No:129 Mecidiyeköy-İstanbul
- Fortisbank A.Ş.
Yıldız Posta Cad. No:54 Gayrettepe-İstanbul
- HSBC Bank A.Ş.
Büyükdere Cad. Özsezen İş Merkezi No:122 D Blok Esentepe Şişli-İstanbul
- Millennium Bank A.Ş.
Abdi İpekçi Cad. No:63 34367 Maçka / İstanbul
- Oyak Bank A.Ş.
Eski Büyükdere Cad. Ayazağa Köy Yolu No:6 Sarıyer-İstanbul
- Şekerbank T.A.Ş.
Büyükdere Cad. No:171 Metrocity A Blok 1. Levent-İstanbul

- T. Garanti Bankası A.Ş.
Nispetiye Mah. Aytar Cad. No:2 Beşiktaş-İstanbul
- Tekstil Bank A.Ş.
Büyükdere Cad. No:63 Maslak Şişli-İstanbul
- T. İş Bankası A.Ş.
Meltem Sok. İş Kuleleri Kule 1 Levent Beşiktaş-İstanbul
- Eurobank Tekfen A.Ş.
Eski Büyükdere Cad. Tekfen Tower No: 209 34330 4. Levent / İstanbul
- T. Vakıflar Bankası A.Ş.
Atatürk Bulvarı No:207 Kavaklıdere-Ankara
- Yapı Kredi Bankası A.Ş.
Büyükdere Cad. Çamlık Sok. Yapı Kredi Plaza D Blok Levent-İstanbul

E. DOSYA KONUSU: Şikayet edilen bankaların kredi kartı işlemlerinde uyguladıkları faiz oranlarını, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nca (TCMB) belirlenen kredi kartları işlemlerinde uygulanacak azami faiz oranına çektikleri ve bu durumun bankaların uyumlu eylem içinde olduklarının göstergesi olduğu iddia iddiası.

F. İDDİALARIN ÖZETİ: Dilekçede; Akbank T.A.Ş., Anadolubank A.Ş., Citibank A.Ş., Denizbank A.Ş., Finansbank A.Ş., Fortisbank A.Ş., Millennium Bank A.Ş., Oyak Bank A.Ş., Şekerbank T.A.Ş., T. Garanti Bankası A.Ş., HSBC Bank A.Ş., Tekstil Bank A.Ş., T. İş Bankası A.Ş., Eurobank Tefken A.Ş., T. Vakıflar Bankası A.Ş. ve Yapı Kredi Bankası A.Ş.'nin kredi kartı işlemlerinde uygulanan faiz oranlarını, 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanununun 26. maddesi uyarınca Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nca (TCMB) belirlenen kredi kartları işlemlerinde uygulanacak azami faiz oranına çektikleri ve bu durumun bankaların uyumlu eylem içinde olduklarının göstergesi olduğu iddia edilmektedir.

G. DOSYA EVRELERİ: Kurum kayıtlarına 17. 6.2008 tarih, 3761 sayı ile giren başvuru üzerine hazırlanan 9.7.2008 tarih, 2008-4-132/İİ-08-M.Y. sayılı İlk İnceleme Raporu 11.7.2008 tarih, REK.0.08.00.00-110/183 sayılı Başkanlık Önergesi ile 08-45 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

H. RAPORTÖR GÖRÜŞÜ: İlgili Rapor'da; şikâyet konusunu oluşturan iddialarla ilgili olarak 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun kapsamında herhangi bir işlem yapılmasına gerek olmadığı görüşüne yer verilmiştir.

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. İlgili Pazar

I.1.1. İlgili Ürün Pazarı

Azami faiz haddinin belirlenmesine ilişkin yapılan düzenleme tüm bankacılık işlemlerine yönelik olmayıp sadece kredi kartı pazarını etkilemektedir. Etkilenen piyasa göz önünde bulundurularak ilgili ürün pazarı “kredi kartı ile ödeme hizmetleri” pazarı olarak belirlenmiştir.

I.1.1. İlgili Coğrafi Pazar

Kredi kartı ile ödeme hizmetlerinin ülke içinde aynı şekilde gerçekleştirilmesi nedeniyle ilgili coğrafi pazar “Türkiye Cumhuriyeti Sınırları” olarak tespit edilmiştir.

I.2. Yapılan Tespitler ve Deliller

I.2.1. Şikâyet Konusu Faiz Oranları

Kredi kartı kullanımından kaynaklanan iki tür faiz vardır. Bunlardan alışveriş faizi olarak adlandırılabilir olan ilki, sözleşmeden doğan bir faiz olup, bir ödeme dönemi içerisinde ödenmesi gereken asgari miktardan başka ödeme yapılmayıp, kalan miktarın sonraki döneme bırakılması nedeniyle kredilendirilmiş olan meblağa uygulanan ve sözleşme yapılırken genel şartlar içerisinde kabul edilen faizdir. Bir diğer ifade ile kredi kartı borcunun tamamını ödemeyen kullanıcının ödeyemediği kısmına ilişkin hesap kesim tarihinden ödediği tarihe kadar olan sürede işletilen faizdir.

İkinci tür faiz ise hesap özetinde bildirilen ve son ödeme tarihine kadar ödenmeyen meblağa, gecikme ücreti ile birlikte hesap kesiminden ödeme gününe kadar günlük olarak yürütülen gecikme faizidir. Uygulanacak her iki kredi kartı faizi, kullanıcının kartı kabul ederken imzaladığı taahhütname veya sözleşmede yer almaktadır. Her bankanın kendi maliyetlerini göz önünde tutarak bağımsız bir şekilde belirlediği bu oranlar bireysel tüketici kredilerine uygulanan faizin oldukça üstünde gerçekleşmiştir. Bu durum dünya genelinde de böyle olmakla birlikte, ülkemizde makul kabul edilemez noktaya geldiği gerekçesi ile 5464 sayılı Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'nun 26. maddesi ile TCMB'ye kredi kartı işlemlerinde uygulanacak azami akdi ve gecikme faiz oranlarının belirlenmesi görev ve yetkisi verilmiştir.

5464 sayılı Kanununun 26. maddesinin üçüncü fıkrası “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, azami akdi ve gecikme faiz oranlarını tespit etmeye yetkilidir ve belirlediği bu oranları 3 ayda bir açıklar” şeklindedir. Söz konusu maddenin gerekçesinde, bankaların kredi kartlarına uyguladıkları faiz oranlarının büyük farklılıklar göstermesine ve bazı bankaların sektör ortalamalarının oldukça üzerinde faiz uyguladıklarına dikkat çekilmektedir. Merkez Bankası, 5464 sayılı

Kanun'da yer alan ilgili düzenlemeyle, serbest piyasa şartlarına aykırı olarak faiz oranlarına doğrudan müdahale etmek yerine, kredi kartları pazarında uygulanan ortalama faiz oranlarının çok üzerinde kalan faiz uygulamalarının önlenmesi, finansal istikrar hedefi doğrultusunda söz konusu pazardaki gelişmelerin yakından izlenmesini ve faiz oranlarının piyasa dinamikleri içerisinde dengeye gelmesinin sağlanmasını amaçlamaktadır. Anılan Kanun'un söz konusu maddesinin yürürlüğe girmesi ile birlikte kredi kartları işlemleri için uygulanacak azami faiz oranı TCMB tarafından belirlenerek Banka'nın internet sitesinde yayımlanmaya başlanmıştır. Aynı zamanda bankalar TCMB'nin getirdiği azami sınır doğrultusunda kendilerinin uygulayacakları en yüksek faizi de bildirmektedirler. Bildirilen bu rakamlar da internet sitesinde yayımlanmaktadır. Bu şekilde şeffaflık sağlanarak kredi kartı kullanıcılarına en düşük faizli kredi kartını seçme imkânının sağlanması amaçlanmaktadır.

Anılan Kanun'un söz konusu maddesinin yürürlüğe girmesi ile birlikte kredi kartları işlemleri için uygulanacak azami faiz oranı TCMB tarafından belirlenerek Banka'nın internet sitesinde yayımlanmaya başlanmıştır. Aynı zamanda bankalar TCMB'nin getirdiği azami sınır doğrultusunda kendilerinin uygulayacakları en yüksek faizi de bildirmektedirler. Bildirilen bu rakamlar da internet sitesinde yayımlanmaktadır. Bu şekilde şeffaflık sağlanarak kredi kartı kullanıcılarına en düşük faizli kredi kartını seçme imkânının sağlanması amaçlanmaktadır.

1.2.2. Kredi Kartları Pazarı Hakkında Bilgi

Kredi kartları, hem para yerine kullanılabilmeleri hem de taksit, ödül vb. uygulamalarla desteklenmeleri nedeniyle son yıllarda büyük bir gelişme içindedir. Tüketiciler, yanlarında sürekli nakit para taşıma riskinden kurtulmaları, işyerleri de kredi kartları sayesinde işlemlerin daha hızlı ve güvenilir gerçekleştirilmesi sonucu kredi kartı kullanımına yönelmiştir. Aynı zamanda kredi kartlarının diğer ödeme araçlarında bulunmayan ödeme erteleme imkânı sunması yani tüketicilerin alışveriş tarihinden itibaren yaklaşık 1 ay sonra ödeme yapmalarına imkân sağlaması gibi sebeplerle kredi kartları günlük hayatın bir parçası haline gelmiştir. BKM verilerine göre 2007 yılında toplam 128 Milyar YTL alışveriş kredi kartları ile gerçekleştirilmiş olup tüketiciler aylık alışverişlerinin yaklaşık %57'sini kredi kartları ile yapmaktadırlar.

BKM Kart Monitör 2008 araştırmasında tüketicilerin kredi kartı tercihinde en çok önem verdikleri hususların başında %61 ile daha çok taksit imkânı sunması gelirken, ikinci sırada %34 ile puan toplama ve üçüncü sırada %20 ile her yer yerde kullanılabilme imkânı gelmektedir. Kredi kartı faiz oranları ise %8'le ancak yedinci sıradaki tercih sebebi olmaktadır. Tüketicilerin kredi kartı seçiminde daha çok taksit imkânı ve puan gibi unsurlara yönelmeleri bankalar arasında kredi kartı pazarında yaşanan rekabeti de daha çok bu alana çekmiştir. Tüketici tercihlerinde faiz oranlarının çok fazla önem arz etmemesi nedeniyle bankaların yeni müşteri kazanmak amacıyla düşük faiz uygulamaktan ziyade daha çok işyeri ile anlaşılıp, daha fazla taksit imkânı sunmak suretiyle birbirleri ile rekabet etme eğiliminde oldukları gözlenmektedir.

Kredi kartı pazarında lider firmaların faiz oranları ile değil yukarıda değinilen diğer unsurlarla rekabet etmeye çalışmaları, faiz oranlarının yüksek kalmasına neden olmaktadır. Bunun yanında kredi kartı faiz oranlarını daha düşük belirleyen bankaların (..... gibi) pazar paylarının çok küçük seviyede kalması da tüketicilerin faiz oranlarına duyarsız olduğu ya da çok az tepki gösterdiği savını güçlendirdiği gibi yüksek pazar payına sahip bankaların faiz oranlarını düşürme yönündeki isteklerini de azaltmaktadır.

J. GEREKÇE ve HUKUKİ DAYANAK

Şikâyet dilekçesinde kredi kartı ihraç eden bankaların kredi kartı işlemlerinde uygulanan faiz oranlarını TCMB tarafından belirlenen azami hadlere çektikleri ve bu durumun da anılan bankaların uyumlu eylem içinde olduklarını gösterdiği iddiası yer almaktadır. Söz konusu eylemler 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi çerçevesinde değerlendirilebilecek hususlardır. Bilindiği üzere, Kanun'un "Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar" başlıklı 4. maddesi uyarınca, *"Belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri hukuka aykırı ve yasaktır"*.

Ayrıca Kanun'un 4. maddesinde, *"Bir anlaşmanın varlığının ispatlanamadığı durumlarda piyasadaki fiyat değişmelerinin veya arz ve talep dengesinin ya da teşebbüslerin faaliyet bölgelerinin, rekabetin engellendiği, bozulduğu veya kısıtlandığı piyasalardakine benzerlik göstermesi, teşebbüslerin uyumlu eylem içinde olduklarına karine teşkil eder"* denilmektedir. Yani, teşebbüsler arasında bir anlaşmanın varlığı tespit edilemese dahi teşebbüsler arasında kendi bağımsız davranışları yerine geçen bir koordinasyon veya pratik işbirliği sağlayan doğrudan veya dolaylı ilişkiler de, eğer aynı amacı taşıyor veya aynı sonucu doğuruyorsa yasaklanmıştır.

İnceleme konusu olayda, bankaların kredi kartı faiz oranlarını azami hadde çektikleri iddia edilmektedir. Yapılan incelemelerde de ilgili pazarda faaliyet gösteren 17 bankanın faiz oranlarının aynı olduğu gözlenmiştir. Bu bankalardan en büyük ilk altı banka pazarın neredeyse tamamına yakını elinde bulundurmaktadır. Geriye kalan bankalar pazar payı düşük olmasına karşın faiz oranında rekabete girmeyip pazar liderleri gibi azami faiz haddini uygulamayı seçmişlerdir.

Kredi kartı piyasasında kredi kartı işlemleri için uygulanan faiz oranı, taksit sayısı, ödül vb. sadakat programları ve üye işyeri sayısı gibi rekabet araçlarından biridir. Yukarıda yer verildiği üzere faiz oranları tipik kullanıcılar bakımından kart seçiminde ön sıralarda yer almasa da, özellikle kredi kartını bir ödeme aracından ziyade kredi aracı olarak kullanan kart hamilleri bakımından kart tercihlerinde nispeten daha önemlidir.

Bununla birlikte faiz oranı geçmişte olduğu gibi bütünüyle bankaların tasarrufuna bırakılmamış, TCMB tarafından bir üst limit getirilmiştir. TCMB, üç ayda bir piyasa şartlarını dikkate alarak kredi kartı işlemlerinde uygulanacak faiz için bir üst sınır belirlemede, bankalar da üst sınırı aşmamak koşuluyla kendi kredi kartı faiz oranlarını hesaplamaktadırlar. Ayrıca getirilen azami sınır ve her bankanın uygulayacağını bildirdiği azami faiz oranları TCMB internet sitesinde yayımlanarak tüketiciler lehine bir şeffaflık sağlanmıştır. Bu durum tüketicilerin faiz oranlarını takip etmesine olanak sağlasa da rakip konumundaki bankaların da birbirlerinin faiz oranından haberdar olmasını kolaylaştırmıştır.

Bankaların faiz rekabetine girmemelerinin bir nedeni tüketicilerin kredi kartı taleplerinde fiyat esnekliğinin az olmasıdır. Bunun yanında bankalar ve tüketiciler arasındaki bilgi asimetrisi de kredi kartı faiz oranlarındaki olası bir rekabetin önüne geçmektedir. Kredi kartı kullanan tüketiciler literatürde üç gruba ayrılmaktadır. İlki kredi kartını sadece ödemeleri için kullanan ve hiçbir zaman borç almayan tüketicilerden oluşmaktadır. Bu sınıftakiler risksiz müşteriler olmalarına rağmen bankalara kar elde etme imkânı vermeyerek bankalar tarafından finanse edilmektedirler ve kredi kartı faiz oranlarına duyarlıdırlar.

İkinci sınıftakiler hiç borç almamayı öngördükleri halde sonradan borç almak durumunda kalan tüketicilerden oluşmaktadır. Bu tüketiciler genelde borçlarını ödeyen, risksiz ve bankaların tercih ettikleri müşteri sınıfını oluşturmaktadır. Başlangıçta borç almayı düşünmeyen bu tüketiciler için düşük faizli başka bir karta geçmenin beklenen getirisi kart değiştirme maliyetinden yüksek olmadığından, bu sınıftakiler de kredi kartı faizlerine çok duyarlı değildir.

Üçüncü sınıftakiler ise kredi kartının kredi özelliğini kullanmayı planlayan, likit olmayan, dolayısıyla riskli ve bankaların tercih etmedikleri müşteriden oluşmaktadır. Bu tüketiciler aslında borçlarını ödemeyi düşündüklerinden kredi kartı faiz oranlarına duyarlıdırlar.

Müşteri tipinin bankalar tarafından gözlenemediği piyasalarda, tek taraflı olarak faiz indiren bir bankanın ters seçim teorisinin işaret ettiği şekilde sadece üçüncü gruptaki riskli müşterileri çekebilecek olması, bankaların kredi kartı rekabetine girmemelerinin önemli bir nedenidir.

Öte yandan son yıllarda faiz oranındaki düşüş bankaların faiz gelirlerine de yansımıştır. Bu şartlar altında yani faiz oranının belirlendiği, rakiplerin faiz oranının ilan edildiği ve kâr marjlarının düştüğü durumda, kâr maksimizasyonunu hedefleyen bankalar üst limite en yakın oranı belirlemektedirler. Ayrıca bankaların rakibi durumundaki teşebbüslerin de hangi faiz oranını uyguladığı bilgisine sahip olmaları faiz konusundaki rekabet güdülerini azaltacaktır. Bu çerçevede, 17 bankanın aynı anda en yüksek faiz oranını uygulamalarının pazar koşulları ile izah edilebilir nitelikte olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

08-45/624-236

K. SONUÇ

Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre; dosya konusu iddialara ilişkin olarak 4054 sayılı Kanun çerçevesinde herhangi bir işlem yapılmasına gerek olmadığına, şikâyetin reddine OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.